

**concert
info**
Janine Jansen
speelt
Vier jaargetijden

de Doelen

Amsterdam Sinfonietta
met Janine Jansen

woensdag 22 september 2021
Grote Zaal | 20.15 uur

programma

wo 22 september 2021
Grote Zaal | 20.15 uur

Janine Jansen speelt Vier jaargetijden

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840-1893)

Serenade voor strijkers in C, Op. 48

Pezzo in forma di sonatina: Andante non troppo - Allegro moderato

Valse: Moderato - Tempo di valse

Élégie: Larghetto elegiaco

Finale (Tema russo): Andante - Allegro con spirito

Antonio Vivaldi (1678-1741)

De vier jaargetijden

Concerto Nr. 1 in E, Op. 8, RV 269, 'La primavera' (Lente)

Allegro

Largo e pianissimo sempre

Danza Pastorale: Allegro

Concerto Nr. 2 in g, Op. 8, RV 315, 'L'estate' (Zomer)

Allegro non molto

Adagio e piano - Presto e forte

Tempo impetuoso d'Estate

Concerto Nr. 3 in F, Op. 8, RV 293, 'L'autunno' (Herfst)

Allegro

Adagio molto

La Caccia

Concerto Nr. 4 in f, Op. 8, RV 297, 'L'inverno' (Winter)

Allegro non molto

Largo

Allegro

uitvoerenden

Amsterdam Sinfonietta

Candida Thompson [leiding en viool](#)

Janine Jansen [vioolsolo](#)

toelichting

Janine Jansen speelt Vier jaargetijden

Stervioliste Janine Jansen is terug bij Amsterdam Sinfonietta met een van de meest populaire klassieke werken allertijden: Vivaldi's *De vier jaargetijden*. Voordat we ons onderdompelen in de kabbelende beekjes, het donderende onweer en diverse zangvogels, duiken we in de Russische folklore 'à la Mozart' met Tsjaikovski's *Serenade*.

Russische serenade naar Mozart

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski's (1840-1893) *Serenade* uit 1880 is een van de beroemdste stukken voor strijkorkest. Het werk is een vrolijk pareltje uit het romantische repertoire, vol Russische folklore. Het hoofdthema uit het 'allegro' is bijvoorbeeld gebaseerd op het Russische volksliedje 'onder de groene appelboom' en in de finale horen we de melodie van 'In de groene weide'. Beide liederen arrangeerde Tsjaikovski eerder als onderdeel van zijn *Vijftig Russische Volksliederen*.

Naast de Russische traditie, verdiepte Tsjaikovski zich voor deze *Serenade* in de muziek van Mozart. Dit is vooral terug te horen in het eerste deel, waarin hij Mozarts stijl imiteert met een sonatinevorm met een langzame introductie. In het laatste deel keert de thematiek uit deze sonatine terug, waardoor de compositie een logische opbouw met een kop en staart heeft. Interessant detail: Tsjaikovski schreef op de originele partituur 'hoe groter het strijkorkest, hoe meer dit in lijn ligt met de wensen van de componist.' Uit dit grootse werk voor strijkers is vooral het tweede deel 'Valse' erg populair gebleken en regelmatig ook buiten de concertzaal te beluisteren, bijvoorbeeld als openingstune van diverse televisieprogramma's.

Barokconcert van Vivaldi

Antonio Vivaldi (1678-1741) leefde in een heel andere tijd dan Tsjaikovski. Een tijd waarin geen romantisch ideaal van een creatief kunstenaar nagestreefd werd, maar de componist vooral een ambachtsman was die massaproductie draaide. Vivaldi schreef meer dan 700 werken tijdens zijn leven, waaronder zo'n 500 concerto's voor een solo-instrument en orkest. Dankzij zijn hoge productiviteit en populariteit in zijn eigen tijd, staat Vivaldi aan de basis van de standaardisering van het barokconcert. Het standaard barokconcert naar Vivaldi bestaat uit drie delen. Deel 1 en 3 hebben een snel tempo en zijn in dezelfde toonsoort gecomponeerd. Het tweede deel contrasteert met een langzaam tempo en andere toonsoort. In alle delen worden zogenaamde ritornellen, stukken gespeeld door het hele orkest, afgewisseld met solopassages.

Vivaldi was erg populair in zijn eigen tijd, maar stierf redelijk onbekend en slechts enkele van zijn werken bleven onderdeel van het standaardrepertoire. Pas 1,5 eeuw na zijn overlijden kwam er opnieuw aandacht voor zijn grote oeuvre en vakmanschap. Toen er opnieuw aandacht kwam voor de muziek van Vivaldi, klonk er ook kritiek. Zo schreef Stravinsky dat alle concerto's van Vivaldi op elkaar lijken: na

één concerto gecomponeerd te hebben herhaalde Vivaldi deze gewoon honderden keren met net andere bezettingen. Deze gedachtegang past in het beeld dat massaproductie geen artistieke kwaliteit kan opleveren. Echter, juist de rijkdom aan ideeën in de concerto's van Vivaldi maken hem tot één van de grootste Italiaanse componisten uit zijn tijd en tot op de dag van vandaag zeer geliefd. Vivaldi componeerde voor een enorme variatie aan instrumenten, experimenteerde met opvallende bezettingen en ontwikkelde nieuwe vormen. Een voorbeeld van een uitzonderlijke bezetting is zijn *Concerto in C RV 555* voor 17 (!) solo-instrumenten en orkest. Een uitdagende vorm is te vinden in het *Concerto in A RV 552*, waarbij enkelen solisten buiten de concertzaal spelen en vanuit deze plaats als muzikale echo klinken. Dit zijn slechts twee voorbeelden van de vele innovatieve ideeën die te vinden zijn in de concerto's van Vivaldi.

Janine Jansen © Marco Borggreve

De vier jaargetijden

De allerbekendste vier concerto's van Vivaldi zijn *De vier jaargetijden*. En met reden. Deze vioolconcerten zijn uniek in de zeer realistische en geestige manier waarop verschijnselen uit de natuur en het dagelijks leven in de muziek worden uitgebeeld. Er wordt wel beweerd dat Vivaldi de uitvinder is van de programmamuziek, muziek waarin iets uitgebeeld wordt, maar dat is niet waar. Ver voor hem bootsten componisten al alledaagse klanken na in muziek. Maar de manier waarop Vivaldi dit doet in *De vier jaargetijden*, maakt hem wel een pionier in de uitwerking van de programmamuziek.

In de eerste gedrukte editie van *De vier jaargetijden* uit 1725 worden de vioolconcerten vergezeld door vier gedichten (sonnetten). Deze zijn hoogstwaarschijnlijk door Vivaldi zelf geschreven, aangezien ze zo goed corresponderen met de muziek (maar 100% zeker weten we dit niet). Bij de verschillende versregels staan letters in de marge, die verwijzen naar bepaalde, met dezelfde letters gemarkeerde, passages in de partituur. Wanneer de dichtregels meegelezen worden tijdens het beluisteren van de muziek, dan is het ware vakmanschap van Vivaldi hoorbaar. De omschreven sfeer in de verschillende seizoenen klinkt overduidelijk door in de melodieën van de solist en het orkest. Vivaldi was daarnaast een groot liefhebber van verrassende klankeffecten op de viool. Als uitvoerend violist kende hij dit instrument van binnen en van buiten, hetgeen prachtig te horen is in zijn muzikale 'vertaling' van de omschreven dagelijkse gebeurtenissen in de gedichten. Van het klappertanden in de winter tot de dronken feestgangers na het oogstfeest in de herfst – Vivaldi brengt de seizoenen tot leven.

De lente

- A De lente is gekomen, en met een blij gemoed
- B brengen alle vogels haar een welkomstgroet.
- C Het zoele windje suizelt zachtjes door de bomen.

En overal hoort men de beekjes kabbelend stromen.

- D Maar dan betreft de lucht: het wordt nu lelijk weer;
de bliksem schiet door het zwerk, de donder gaat tekeer.
- E Doch na een tijdje is het onweer al voorbij,
de vogels gaan weer zingen, heel vrolijk en heel blij.
- F En in een bloemenweide, daar ligt een man te dromen.
Een herder is 't, zijn hond waakt grommend aan zijn zij.
De bladeren in 't struweel, die ritselen zo zacht.
- G Daar klinkt een doedelzak; van heinden en verre komen
de herders en de nimfen, ze dansen in de wei
Ter ere van de lente, in al haar grootse pracht.

- A: Het eerste deel 'Allegro' opent met een vrolijk ritornel en drukt het 'blij gemoed' uit.
- B: In de violsolo kwetteren de vogels
- C: en klinkt het ruisen van de wind.
- D: Woeste tremolo's en stijgende toonladders zorgen voor de donder en bliksem.
- E: Na het onweer komt zonneschijn en keert de blij melodie terug.
- F: De violsolo in het langzame tweede deel 'largo' verbeeld de dagdromende herder. In het orkest horen we het gegrom van de hond (altviolen) en het ritselen van de wind door de bladeren (1e en 2e violen).
- G: In het derde deel 'Allegro' speelt de solist de vreugdedans van de herders en nimfen, waaronder de klank van een doedelzak klinkt vanuit het strijkorkest.

De zomer

- A Heel hoog brandt nu de zon. En met zijn hitte doet
hij mensen, dieren puffen, zet bomen in een gloed.
- B En dan verheft de koekoek zijn bekende geluid,

C de tortelduif doet mee, het distelvinkje fluit.

- D Er waait een zoele bries. Maar plotseling wordt het kil:
- E de noordenwind steekt op en blaast waar heen hij wil.
- F De herder gaat een dutje doen, maar rusten kan hij niet,
omdat hij donder hoort en alom bliksem ziet.
Ook muggen, vliegen, wespen doen hem veel verdriet.
- G Zijn vrees was wel terecht: het wordt nu lelijk weer.
De zomerstorm woedt, het dondert keer op keer
en hagelbuien striemen de rijke oogst terneer.

- A t/m E: Het eerste deel 'Allegro non molto' introduceert een onaangename zomer.
- A: Een vermoeide stemming overheerst in het orkest.
- B: De solist laat de koekoek,
- C: de tortelduif en distelvink horen.
- D: De violen uit het orkest spelen 'een zoele bries' met snelle triolenfiguren. Daarop volgen gejaagde dalende toonladders in tweeëndertigste noten als uitbeelding van de felle noordenwind.
- E: De solist speelt een smachtende klagelijke melodie, waarna het deel eindigt met het beangstigende razen van de wind.
- F: In het tweede deel horen we de rusteloze herder, die maar niet kan slapen. In dit korte deel wordt een lieflijke melodie in de violsolo enkele malen verstoord door hinderlijke insecten en het gerommel van de donder vanuit het orkest.
- G: In het derde deel 'presto' barst het rotweer los: storm, onweer en hagel klinken.

De herfst

- A Heel 't dorp viert nu feest, men danst en zingt zo blij:
het ware werk is af, de oogsttijd is voorbij.
- B De mensen heffen het glas, ze voelen zich heel fijn

toelichting

- C en vallen dronken neer, beneveld door de wijn.
- D Het dansen is voorbij, het zingen is gedaan.
De lucht is nu heel zoel, de dorpelingen gaan een middagdutje doen, ze sluimeren zo zacht en dromen van de herfst en van haar milde pracht.
- E Het is het jachtseizoen, en in de avond stonde trekt men er dus op uit, men hoort de hoorns schallen.
- F Het wild slaat op de vlucht, men gaat erachteraan.
- G Daar knalt het eerst schot, en al de felle honden jagen de dieren op. Men ziet er eentje vallen, H 't is dodelijk gewond, en zal gauw sterven gaan.

A: Het eerste deel start met een vrolijke dans in vierkwartsmaat, waaraan de solist ook deelneemt.
B: In de daaropvolgende passages lijkt de solist wel dronken en worden allerlei capriolen uitgehaald (gebroken akkoorden, snelle toonladders, nerveuze trillers), een gevolg van de rijkkelijk vloeiende wijn.
C: Vlak voor het afsluitende ritornel wordt het tempo plotseling langzaam (largetto), de continuo stopt met spelen: de feestgangers vallen dronken in slaap.
D: In het tweede deel wordt een middagdutje gedaan. Bijzonder is dat de solist hier helemaal geen rol speelt.
E: Een krachtige driekwartsmaat kondigt de jachthoorn in het derde deel aan.
F: Met snelle triolenfiguren beeldt de solist het vluchtende wild uit.
G: Schoten vallen en de honden grommen.
H: Het sterven van de prooi is middels snelle dalende toonladders van de solist in muziek vertaald.

De winter

- A Kleumend en bibberend in ijzige sneeuw
B bij 't huilen van de felle wind
C loopt men stampvoetend,
D klappertandend van de kou.
- E Gelukkig en tevreden zit men aan het vuur terwijl de regen buiten alles doorweekt.
F Men begeeft zich nu op het ijs,
G met kleine pasjes, bang om te vallen.
- H Wie te vlug schaatst, gaat onderuit,
I maar steeds probeert men het weer,
J tot het ijs krakend breekt.
- K De sirocco-wind breekt los en voert
L een gevecht tegen de andere winden.
Dat is pas winter! Maar toch is iedereen blij.

A: Herhalende achtste noten en korte trillers in de soloviool verbeelden de kou in het eerste deel.
B: Snelle tweeëndertigsten-passages in de soloviool maken de razende windvladen hoorbaar,
C: het stampvoeten,
D: en het klappertanden.
E: In het tweede deel speelt de soloviool een idyllische melodie passend bij de tevreden mensen rond het haardvuur, terwijl het buiten regent (pizzicato in de violen).
F: De soloviool opent het derde deel met een drie-achtste maat, begeleid door een lang aangehouden bastoon, waarin de draaiende figuren van de schaatsers hoorbaar zijn. De details uit G t/m L zijn minder uitgewerkt. De achtsten-figuren die de voorzichtige schaatsers moeten voorstellen (G), lijken erg op de muziek bij de sirocco-wind (K). Het onderuitgaan van de schaatsers en het breken van het ijs zijn ook niet heel duidelijk hoorbaar. Het geheel eindigt wel heftig, met een overduidelijke gierende wind (L).

Bron: Nederlandse vertalingen sonetten:
Gottmer componistenreeks, *Vivaldi* (1992),
redactie Jos van Leeuwen.

biografieën

Janine Jansen, viool

Violist Janine Jansen speelt wereldwijd met de meest prestigieuze orkesten, dirigenten en musici. Dit seizoen staat o.a. een concert op het programma met de Berliner Philharmoniker o.l.v. Kirill Petrenko. Deze maand is haar gloednieuwe album bij Decca Classics uitgekomen samen met een film. In '12 Stradivari' verkent Jansen op unieke wijze 12 Stradivarius violen en het repertoire geïnspireerd door deze instrumenten. Janine Jansen bespeelt zelf ook een Stradivarius, namelijk de Shumsky-Rode Stradivarius uit 1715, in bruikleen van een Europese weldoener.
www.janinejansen.com

Amsterdam Sinfonietta

Strijkorkest Amsterdam Sinfonietta is al dertig jaar toonaangevend in Nederland en treedt op over de hele wereld. Het ensemble bestaat uit 22 strijkers en wordt geleid door violiste en artistiek leider Candida Thompson die vanaf de concertmeesterplek het orkest aanvoert.
www.sinfonietta.nl

Amsterdam Sinfonietta © Marco Borggreve

agenda tips

zin in meer orkesten en barokmuziek?

Wij tippen deze aankomende concerten:

vr 8 okt | 20.15 | Grote Zaal

Bachs Kunst der Fuge belicht

De Nederlandse Bachvereniging belicht – letterlijk - het intrigerende muzikale bouwwerk van Bach. Speciaal voor deze bijzondere productie maakte artistiek leider Shunske Sato een eigen instrumentatie van de compositie.

do 14 okt | 20.15 | Grote Zaal

If music be the food of love

Barokensemble PRJCT Amsterdam, Andreas Scholl en Maarten Engeltjes spelen de mooiste aria's en duetten van Henry Purcell en John Blow voor countertenor.

meer
informatie
en kaarten:
dedoelen.nl

Stay in touch!

See you @dedoelen &

share your pictures #dedoelen

tickets & info:

www.dedoelen.nl

+31 10 217 17 17

Schouwburgplein 50, Rotterdam